

tæt på kræft

Sol, saltvand og sejlbåde på Øresund side 24

Sygdomsfri med ridser i lakken side 4

Kræftens Bekæmpelse undersøger Kina-resultater side 12

Vi bliver aldrig de samme som før	4
Kunsten er at lære at sno sig	9
Kræftens Bekæmpelse undersøger Kina-resultater	12
Fra radiumstation til patientforening	14
Mere fokus på hverdagsmaden	18
Nytter det at behandle? Genanalyse giver svar	20
Sol, saltvand og sejlbåde fik smilene frem	24
Fra kvinde til kvinde – venindesnak om livmoderhalskræft	29
Hvad er din mening om cancer.dk?	30

Forsiden:

Først på sommeren blev 14 kræftpatienter inviteret med på sejltur på Øresund. Sail4cancer, som Kongeligt Dansk Yachtklub (KDY) står bag, skal gøres til en tilbagevendende begivenhed.

SENFØLGER:

Vi bliver aldrig de samme som før

Brystkræft er en tung bagage, når det kommer til livet bagefter. Tine Hansen og Britt Holm Jørgensen kæmper dagligt med talrige senfølger

side 4

MAD:

Mere fokus på hverdagsmaden

Madskribent Trine Hahnemann opfordrer os til at spise godt og sundt i hverdagen

side 18

Leder

Den svære vej tilbage til livet

■ 250.000 danskere lever i dag med en kræftdiagnose. Og det tal forventes at stige i de kommende år, fordi flere og flere overlever eller lever længere med deres kræftsygdom.

Uanset, hvad kræftsygdommen og dens behandling indebærer, efterlader den i sit kølvand fysiske, psykiske og sociale spor. Vi ved, at bl.a. kemoterapi og strålebehandling er hårdt for kroppen og kan forvolde skader. Skader, der måske først viser sig flere år efter, man er færdig med sin behandling – også kaldet senfølger.

Behov for forskning

Jeg ved, at rigtig mange kræftpatienter kan nikke genkendende til senfølger som f.eks. en invaliderende træthed, tandskader, besvær med at spise og drikke, tørre slimhinder, føleforstyrrelser, angst og depressioner. Alle sammen er senfølger, vi har alt for lidt viden om. Der skal forskes i, hvordan disse skader kan minimeres, eller afhjælpes, når de er indtrådt.

KRÆFTENS BEKÆMPELSE FYLDER 80 ÅR:

Fra radiumstation til patientforening

Kræftens Bekæmpelses administrerende direktør, Arne Rolighed, om foreningens milepæle

side 14

NYTTER DET AT BEHANDLE?

Genanalyse giver svar

En enkel genanalyse af en brystkræftsvulst kan måske se, om kvinden har gavn af anti-hormonbehandling

side 20

LIVMODERHALSKRÆFT:

Fra kvinde til kvinde – venindesnak om livmoderhalskræft

Ny kampagne fra Kræftens Bekæmpelse om forebyggelse af livmoderhalskræft. De tre kendte skuespillere Julie Ølgaard, Laura Christensen og Neel Rønholdt er i spidsen for kampagnen

side 29

En anden del er de psykiske, sociale og økonomiske forhold. Et eksempel: Har man f.eks. fået strålebehandling i hoved-halsområdet og fået bestrålet spytkirtlerne og dermed ændret bakteriefloraen og spytkirteproduktionen i munden, kan det give dårlige tænder, og det fører til mange besøg hos tandlægen og en stor regning.

Britt Holm Jørgensen, Tine Hansen og Lars Hansen fortæller her i bladet åbenhjerteligt og rørende om de senfølger, de slås med i hverdagen. Deres beretninger fortæller alt om nødvendigheden af, at der sættes i forskning i gang.

Kræftens Bekæmpelse har i år afsat 15 millioner kroner til forskning i senfølger. Der skal sættes projekter i gang, der kan identificere senfølger, udvikle og afprøve metoder til at afhjælpe skaderne osv.

Mange erfaringer på Dallund

Kræftens Bekæmpelse driver landets eneste kræftrehabilite-

ringscenter, Dallund på Fyn. Og der har vi fået meget viden og mange erfaringer omkring senfølger. Vi ved også rigtig meget om, hvordan man kan afhjælpe nogle af følgerne. Vi ved f.eks., at man kan komme den invaliderende træthed noget til livs ved at være fysisk aktiv.

Al den viden og de erfaringer, der findes på Dallund og andre steder i landet og i udlandet, skal samles. Og det rigtige sted at gøre det, er på Rehabiliteringscenter Dallund. Derfor arbejder vi tæt sammen med Syddansk Universitet på, at Dallund bliver et nationalt center for kræftrehabilitering, som skal finansieres af staten. Centret skal være et fyrtårn for forskning i senfølger, og den viden, man får, skal straks videre til kommunerne, sygehusene og de praktiserende læger.

Man bliver aldrig den samme som før, man fik kræft. Det siger alle kræftpatienter. Men mange kan have det langt bedre både fysisk, psykisk og socialt, end tilfældet er i dag. Den svære vej tilbage til livet, skal gøres lettere. Og det kan ikke gå stærkt nok.

Frede Olesen
Formand
Kræftens
Bekæmpelse

Britt Holm Jørgensen. Fik konstateret brystkræft som 35-årig og derefter en brystbevarende operation. Efter kemoterapi og strålebehandling blev hun behandlet med antiøstrogeten Tamoxifen uden at få bivirkninger. De meldte sig til gengæld med fuld styrke, da hun efter en underlivsoperation kom i overgangsalder og startede behandlingen med et aromatasehæmmende stof. Britt røg siden ind i en behandlingskrævende depression, men er netop trappet ud af sin antidepressive medicin.

VI BLIVER ALDRIG DE SAMME SOM FØR

For mange kræftpatienter er generne efter sygdommen voldsomme. De skal både kæmpe med senfølger, finde en ny identitet og tackle en hverdag, der altid vil være præget af angsten for tilbagefald

Af Lone Zilstorff Foto Tomas Bertelsen

A photograph of a woman with long, wavy brown hair, smiling broadly. She is wearing a bright red, textured, button-down blouse with a ruffled neckline and matching red ties at the hem, paired with blue jeans. She is walking through a crowded outdoor setting, possibly a festival or market, with other people blurred in the background. The lighting is bright and natural.

Tine Hansen. Fik brystkræft som 30-årig. Ud over højre bryst fjernede lægerne 22 lymfekirtler. Efter kemoterapi og strålebehandling sat i behandling med Tamoxifen. Bivirkningerne var imidlertid så voldsomme, at Tine for et halvt år siden besluttede sig for at stoppe behandlingen i utide. Inden da have hun uden held været igennem en behandling med antidepressiver.

Alt gik i stå, da jeg var færdig med hospitalsbehandlingerne. Jeg kunne slet ikke komme i gang med livet igen. Det hele var sat på standby.

Jeg er så afsindig bange for mere kræftsygdom. Nu gør jeg alt muligt for at få det bedre. Dyrker motion og besøger regelmæssigt en psykoterapeut.

VI BLIVER ALDRIG DE SAMME SOM FØR...

'Det kunne være fedt, hvis vi fik mere fokus på, hvor svært det er at komme videre efter en kræftsygdom. Både når det gælder bivirkninger af en efterfølgende antihormonbehandling og de mange senfølger af kemoterapi og strålebehandling. Her kan det knibe med ens egen/familiens og samfundets forståelse.'

■ Sådan skrev en ung mor fra Ollerup på Sydfoyn i sin mail til tætpåkræft. Som bare 30-årig fik hun brystkræft. Ønskebørnene, et par livlige tvillinger, var endnu ikke fyldt tre. Sygdommen vendte op og ned på familiens liv, og i dag – fem år senere – må Tine Hansen stadig kæmpe med så mange senfølger, at hun for længst har indset, at intet nogensinde bliver som før. Alligevel finder hun ressourcer til at hjælpe andre kræftpatienter i Frivillig Rådgivningen i Svendborg.

Allerede under vores indledende snak i telefonen forstår vi, at for Tine er ingen emner tabubelagte, når det gælder de mange senfølger, kræftpatienter må slås med. Så hvad er mere naturligt end at sætte kursen mod Rådgivningen i den sydfynske købstad og havneby, hvor både Tine og den 39-årige veninde Britt Holm Jørgensen venter os. Også Britt er opereret for brystkræft. For fire år siden. Dengang var hendes børn halvandet og fem, og den store græd, da mor tabte håret.

Seje sild

Både Tine og Britt stammer fra Ærø. Ud over at begge fik konstateret brystkræft i en ung alder og bruger en stor del af fritiden på hjælpearbejdet i Rådgivningen, har de endnu en ting til fælles:

Ærøpigerne er seje sild, der kæmper for at genvinde fodfæstet. Derfor runder vi uden blusel emner som ensomhed,

angst, depressioner, ulidelige ledsmerter, træthed, et miserabelt sexliv med tørre slimhinder og glidecremer, kemo-hjerne, dyre besøg hos psykoterapeuten, problemer med at finde en ny identitet og en karriereplanlægning, der er sat på standby.

Tine Hansen er uddannet tjener. Nu er hun ved at uddanne sig til yogalærer, for som hun siger:

-Min højre arm bliver aldrig, som den var før operationen, og derfor kommer jeg ikke til at arbejde som tjener. Samtidig er jeg blevet meget bevidst om, hvad jeg vil med mit liv. Og jeg vil hellere sulte end have et job, jeg ikke bryder mig om. Min nye identitet ligger ikke i det at have et arbejde.

Samme holdning har Britt Holm Jørgensen.

-Kræften er en form for wake up call, hvor man pludselig finder ud af, hvad der er vigtigt. Man skal lære at sige fra og finde ud af sine egentlige behov. Det er slut med Flinkeskolen.

Antiøstrogener

Som andre yngre brystkræftpatienter fik både Tine og Britt ordineret antiøstrogeneret Tamoxifen, da de var ved at være igennem strålebehandlingerne. Med diagnosen hormonfølsom brystkræft var det nødvendigt med den efterfølgende antiøstrogenbehandling for at mindske risikoen for tilbagefald.

Men for Tine var bivirkningerne ved antiøstrogeneret et sandt mareridt. Faktisk værre end både operation, kemoterapi og strålebehandling.

-Ledsmerterne var uudholdelige. Min krop blev som en firs-årigs. Nogle dage kunne jeg hverken gå op ad trappen eller komme ud af sengen. Mine slimhinder tørrede ud. Især i underlivet, hvor huden sprækkede, blot jeg rørte den med et stykke toiletpapir. Jeg oplevede humørsvingninger, som jeg aldrig havde haft tidligere. På et tidspunkt gik jeg i selvmordstanker, og mit følelsesliv var på konstant rutchetur.

Med tabet af det ene bryst mistede jeg min identitet og følte mig reduceret til en halv krop. Da slimhinderne tørrede ud, blev det endnu værre. Det var som at blive skåret op indvendigt med glasskår, når jeg havde seksuelt samkvem med min mand.

Min mand og jeg skal lære at finde hinanden på en ny måde.

Lige efter operationen havde jeg behov for at vise omverdenen, at jeg hurtigt kunne komme tilbage i job. Men nu ved jeg, at min nye identitet ikke ligger i at have et arbejde.

Jeg bryder mig ikke om at blive sat i bås som kræftoverlever, når jeg nu arbejder så ihærdigt for at blive livsnyder.

Tines læge ordinerede antidepressiver, men heller ikke det kunne hun tåle, og for et halvt år tid siden besluttede hun derfor at stoppe i utide med antiøstrogen-behandlingen.

Risiko kontra livskvalitet

-Jeg kender risikoen for tilbagefald, men for mig var det blevet et spørgsmål om livskvalitet. Mine børn skal ikke vokse op med en mor, der ligger inde i sengen og græder hysterisk, siger hun i dag, men kan godt en gang imellem føle, at hun har smidt sit redningsbælte væk.

Og stadig må hun døje med sine tørre slimhinder, også i pande- og bihuler, plus talrige andre senfølger – herunder den evige træthed og det nedsatte immunforsvar.

Aromatasehæmmere

I modsætning til Tine havde Britt Holm Jørgensen ingen bivirkninger af behandlingen med Tamoxifen. Hendes ledproblemer startede først året efter brystkræftoperationen, hvor hun fik fjernet begge æggestokke og æggeledere.

-Årsagen var ganske vist en harmløs vandcyste i underlivet, men da jeg var så afsindig bange for mere kræftsygdom, indvilgede jeg uden tøven i lægens forslag om operation med det resultat, at jeg selvfølgelig gik i overgangsalder, fortæller Britt.

Derfor skulle hun nu udskifte Tamoxifen med en anden form for antihormon, et såkaldt aromatasehæmmende stof. Og det giver bivirkninger.

-Jeg kan have så ondt i skelettet, at jeg vågner om natten og græder som pisket. Det går ud over hele familien, når jeg har det sådan. Når dagen går på hæld, kan jeg simpelthen ikke være nogen steder for smerter.

For et år siden gik Britt helt ned med flaget. Diagnosen lød på en behandlingskrævende depression, men stolt som en pave kan hun nu fortælle, at hun lige er trappet ud af sin anti-

depressive medicin. Men den aromatasehæmmende medicin spiser hun stadig. Behandlingen varer et helt år endnu.

-Trods bivirkningerne tør jeg ikke lade være. Tanken om tilbagefald lurer konstant i baghovedet, så jeg har besluttet at holde ud, siger Britt.

Ensomhed

Midt i alvoren er Ærøpigerne ikke bange for at joke lidt i ny og næ med hinandens genvordigheder. Både de fysiske, de psykiske og de smadder irriterende ekstra kilo på sidebenene, begge har døjet med som følge af sygdommen, og som det har krævet en hård kamp at få bugt med. Parforholdene er også et oplagt diskussionsemne. Og så er der livets store spørgsmål, som man har brug for at vende med andre i samme situation.

Britt: -Man vil jo gerne skåne sin familie. Selvfølgelig kan man tale om døden og angsten for tilbagefald, men familien kan jo ikke blive ved med at høre mig sige det samme i en uendelighed. Derfor bliver man ensom.

Tine: -Hvis ikke jeg havde Britt og nogle af de andre piger i Rådgivningen, ville jeg have været endnu mere ensom. Også selv om jeg har et rigtigt godt parforhold og en enestående familie- og vennekreds. Det har været svært at forholde sig til livets store spørgsmål i så ung en alder. Jeg er ikke bange for selve døden, men for at gå glip af det, jeg ellers ville opleve. Og så synes jeg, at det ville være så frygtelig synd for mine børn, hvis de skal vokse op uden en mor.

Kemo-hjerne

Brystkræften er en tung bagage, når det kommer til livet bagefter. Både Tine og Britt øver sig dagligt i at nyde livet på en ny måde.

Britt: -Jeg er ikke sådan en, der klager. Men jeg er langt fra det energibundt, jeg var før. Jeg er blevet nødt til at lære at sige fra, og det har jeg ellers haft meget svært ved.

Tine: -Jeg snupper mig tit en middagslur. Visse dage er man bare så træt, så træt.

Kemo-hjerne kalder de det, når den svigtende hukommelse og nedsatte koncentrationsevne forstyrrer de daglige gøremål. Britt kan stadig ikke multitaske, selv om hun var ekspert i det, før sygdommen brød ud. Hun glemmer også aftaler. Og når Tine laver tastefejl på computeren, dukker den evige frygt op. Er det metastaser i hjernen? Sådan lurer angsten konstant.

Skår i parforholdet

Og parforholdene lider også under senfølgerne. De tørre slimhinder har gjort pigerne til storindkøbere af glidecremer, og alligevel fungerer sexlivet slet ikke som før.

Tine: -Med tabet af det ene bryst følte jeg først og fremmest, at jeg tabte min identitet som kvinde, men i takt med at slimhinderne tørrede ud, blev det seksuelle samliv samtidig en pinefuld oplevelse. Det skar som glasskår. For mig har det seksuelle samliv ellers altid været den lim, der binder et parforhold sammen, men i dag kan jeg mærke, at problemerne har slået et lille skår i det ellers tætte forhold, jeg har til min mand.

Britt: -Fordi det gør så ondt, melder jeg ofte fra med det resultat, at min mand gang på gang føler sig afvist. Det gør så, at han ikke føler sig god nok, og det er jo ingenlunde tilfældet. Jeg kan da mærke, at vi langsomt glider fra hinanden, selv om vi kæmper. Vi skal jo prøve at finde hinanden på en ny måde, fordi der er sket så meget. Både med ham og med mig. Sygdomsforløbet har jo også været hårdt for ham.

Forfra

Når det kommer til livet efter kræftsygdommen, er Tine og Britt enige om, at intet er som før og heller aldrig vil blive det. Det er en 'svær forfra' at finde sin nye identitet, genoptage et samliv og trodse angsten.

Tine: -Men kræften skal fandeme ikke vinde over mig. Jeg

er blevet mere modig og gør ting, jeg ikke turde før. Jeg blæser på, hvad andre tænker.

Det samme gør Britt. Også hun har lært at tage tingene i den rækkefølge, de kommer og bryder ud i hjertelig latter, når hun fortæller om børnenes små venner, der spørger, om hun stadig kan tage håret af. Kammeraterne blev ellers lidt skuffede, da de opdagede, at det lange mørke hår nu igen sidder rigtig godt fast.

Britt og hendes mand havde allerede inden brystkræftdiagnosen besluttet ikke at få flere børn. Tine og hendes mand har stadig et spinkelt håb om en lillebror eller lillesøster.

Man kæmper på alle fronter. En gang imellem føler jeg, at jeg har smidt redningsbæltet væk ved at stoppe antiøstro-genbehandlingen i utide.

Jeg har ikke noget, jeg skal bevise på arbejdsmarkedet. Det betyder langt mere at have et netværk.

Jeg bliver stærkere og stærkere. Kræften skal fandeme ikke vinde over mig.

Kræften er jo en form for et wake up call. Alt bliver sat i perspektiv.

Inkontinens og nedsat motorik

Da Tine fik brystkræft, fandt hun på internettet frem til nye veninder på Scan-bc-listen, som er en skandinavisk mailingliste for kvinder med brystkræft. Her deler de erfaringer med hinanden. Både om bivirkninger ved efterbehandlingerne, senfølger og om nye behandlingsformer.

Mange beretter om de langvarige gener af lymfødem. Andre om både inkontinens og kronisk hovedpine som en følge af antihormonbehandlingen. Og så er der kvinden, som dør med motorikken.

-Jeg mister stadig kontrollen over min højre arm og har været lige ved at slå en mand ihjel på den måde. Jeg ville hænge en biblioteksavis op på en høj hylde, og pludselig åbnede min hånd sig, så metalstangen i avisen røg lige ned i hovedet på en sagesløs mand. Kors, hvor blev han sur og beskyldte mig for mordforsøg, fortæller kvinden.

Læs også om Patientforeningen for kræftpatienter med senfølger
www.senfoelger.dk

Lars Hansen underviser nu i engelsk og it på Tietgenskolen i Odense på halv tid.

KUNSTEN ER AT LÆRE AT SNO SIG

54-årige Lars Hansen kæmper med alvorlige senfølger efter kræftsygdommen for syv år siden. Hvert måltid er en udfordring. Tandlægebesøgene hyppige. Energien slipper hurtigt op, og stemmen er langt fra, hvad den har været. Alligevel finder Lars Hansen overskud til at bistå andre med råd om, hvordan de kan tackle senfølgerne efter behandling for hoved-halskræft

Af Lone Zilstorff Foto Tomas Bertelsen

■ Hvad der for andre er en daglig selvfølge, er en stor sejr for 54-årige Lars Hansen. For nu kan han igen få lidt rugbrød i maven efter i syv år at have levet af noget, der fører tankerne hen på babyos. Og når man er to meter høj med en ideelvægt på omkring de 100 kg, skal der immervæk en vis mængde føde til at holde kroppen kørende.

Det ligger fjernt fra Lars Hansens natur at beklage sig. Så hellere bruge sin galgenhumor, som dengang han på sin 50-års fødselsdag bad kollegerne på Tietgenskolen i Odense genop-

tage tidligere tiders drilske omgangstone.

-På det tidspunkt var der gået tre år efter kræftbehandlingen, og jeg orkede ikke mere overdreven hensyntagen. Derfor bad jeg dem igen mobbe mig - præcis, som de plejede, før jeg blev syg. Jeg var nok også blevet lige lovlig egocentreret. I hvert fald var det på tide, at nogen pillede mig ned.

Kollegerne forstod budskabet. Og for Lars Hansen var endnu en hurdle overstået på rejsen videre frem mod det, han selv kalder 'sygdomsfri med ridser i lakken'. Arbejdet som underviser i engelsk og it var da for længst genoptaget, om end på reduceret arbejdstid. I et fleksjob.

36 strålebehandlinger

Ca. 1.000 danskere får hvert år konstateret kræft i hoved-halsområdet. Ofte er det umuligt at operere dem, og derfor får patienterne intensiv strålebehandling. Således også Lars Hansen, da lægerne i 2001 fandt en kræftsvulst i tungeroden med spredning til flere kirtler i halsen. Efter hele 36 strålebehandlinger følte både svælg og mundhule som åbne sår. Det brændte og sved, så det var umuligt at få noget ned.

I dag - syv år senere - er eftervirkningerne stadig så udtalte, at man skal være noget af en fighter for ikke at lade sig slå ud. Mundtørheden medfører stadig spise- og synkebesvær, og når alt visse dage, som i tiden efter strålebehandlingerne, igen smager af branket fedt, mister man selvklart appetitten, og nogle af patienterne risikerer at pådrage sig noget, der ligner en spiseforstyrrelse. ▶

Som 46-årig fik Lars Hansen konstateret kræft i nogle små kirtler i halsen. Efterfølgende fandt lægerne en modersvulst i tungeroden.

Spisning: Et projekt

-En ting er ulysten til mad, noget andet er savnet af tidligere tiders sociale samvær omkring et veldækket spisebord, som for de fleste er ensbetydende med hygge. Nu bliver det at spise et projekt, som er nødvendigt for at holde resten af systemet kørende. Både for at styrke immunforsvaret og for at undgå mavebesvær, siger Lars Hansen.

Han bor sammen med sin kæreste og er far til to piger, der i dag er 17 og 21 år. Det er i øvrigt døtrenes skyld, at han i dag er superhurtig på fingrene, når der skal sms'es. De mange strålebehandlinger nedsatte i en periode taleevnen, og sms-beskederne gjorde far og døtre i stand til at bevare en tæt forbindelse.

I dag er der ingen problemer i at forstå Lars Hansens tale, ligesom han også kan råbe de unge mennesker op i skolen. Med hjælp fra en talepædagog fungerer stemmen på ny, men den bliver hurtigt rusten og træt. I øvrigt lige som resten af kroppen, der kræver en ordentlig middagslur, når formiddagens undervisning er overstået. Svært at kapere for en mand, der tidligere uden problemer passede et fuldtidsjob, underviste på aftenkurser samt tog en ekstra uddannelse ved siden af.

Tænderne smuldrer

Senfølgerne af de mange strålebehandlinger er talrige. Mundtørheden nok den værste. Slimhinderne er så ødelagte, at spytkonstruktionen er minimal.

Ud over synkebesvær betyder det også omfattende tandskader. Så alvorlige, at tyggefunktionen langt fra fungerer, selv om tandlægeregningerne nemt løber op i 25.000 kroner om året. Hyppige angreb af svamp i mundhulen hører også med til billedet af senfølger.

Og så er der naturligvis også det kosmetiske. Ingen bryder sig om at gå rundt med knækkede fortænder, men det er hverdagen for en kræftpatient, der har fået så mange strålebehandlinger i svælget og mundhulen.

Alligevel føler Lars Hansen sig heldig.

-Jeg har hverken haft tilbagefald eller behov for efterbehandling. Regionen refunderer det meste af mine tandlægeregninger, og jeg har lært meget om mig selv af sygdommen.

En af de ting, der har været et nødvendigt onde, er kunsten at sige fra over for omgivelserne. Prioritere, hvad der er vigtigt og sno sig, så man bruger sine begrænsede ressourcer med omtanke. Ordet livskvalitet har fået ny mening og indbærer

nu også, at andre patienter med hoved-halskræft skal have en hjælpende hånd.

Lavstatus-gruppe

-Denne patientgruppe bliver knapt hørt i den offentlige debat. Måske fordi mange er lavtuddannede og ikke vant til at formulere sig. Desuden ligger det i luften, at de nok selv er skyld i sygdommen på grund af et umådeholdent alkoholforbrug og rygning, mener Lars Hansen.

Derfor investerer han sine begrænsede kræfter i at råbe op på gruppens vegne. Ydermere har han de sidste fire år været en populær gæst ved Odense Universitetshospitals patientundervisning, hvor han jævnligt fortæller hoved- halskræftpatienterne, hvordan et behandlingsforløb kan være, og hvorledes man kan få et fornuftigt hverdagsliv trods de mange senfølger.

Også det sundhedsfaglige personale på sygehuset i Odense har fået et indblik i kræftpatientens liv, og inden længe går turen til Herlev Hospital, hvor det er de kommende strålesygeplejersker og radiografer, der er på skolebænken.

Så der er bud efter Lars Hansen. Bare de voksne elever nu husker at mobbe ham. For han kan ikke klare, at der bliver pylret om ham. Det er et for længst overstået kapitel.

Behov for videncentre

For Lars Hansen er det en hjertesag at gøre opmærksom på den totale mangel på videncentre om senfølger, der er i dagens Danmark.

-250.000 danskere lever i dag med en kræftdiagnose, og utroligt mange af dem savner et sted, hvor de kan få kvalificeret hjælp og støtte, siger han.

Hans ønskedrøm er regionale centre, hvor patienterne kan få specialhjælp f.eks. fra læger, tandlæger, psykologer, diætister, talepædagoger og fysioterapeuter.

-I dag sendes patienterne hjem efter endt behandling, men udslusningssystemet fungerer for dårligt. Patienterne kommer ganske vist til regelmæssig kontrol på hospitalet, men derudover må de håndtere resten selv, eventuelt i samråd med egen læge. Men der er så mange senfølger, der kræver specialisterfaring, at patienterne har brug for egentlige videncentre, fastslår Lars Hansen.

Øget risiko for lungekræft og kræft i urinvejene for chauffører

■ En række tidligere undersøgelser af transportbranchen har påvist en øget risiko for forskellige kræftformer især i lunger og urinveje. En rapport fra Kræftens Bekæmpelse, hvor man har kigget på risikoen for i alt 52 kræftformer i perioden fra 1970 til 2003, viser, at mandlige chauffører har en øget risiko for 20 forskellige kræftformer.

Tager man højde for forskellige livs-

stilsåvirkninger som f.eks. alkohol-, tobaks-, motions- og solvaner ses fortsat en øget kræftisiko for 10 kræftformer, herunder for kræft i lunger og urinveje. Men det ses også, at risikoen for de to kræftformer er faldende gennem årene og nu nærmer sig risikoen som for andre lønmodtagere.

Mandlige ansatte inden for transportbranchen har øget risiko for at udvikle

kræft i mund, lever, bugspytkirtel, strube, lunge, øvrige mandlige kønsorganer, nyre, urinblære og myelomatose. For kvindernes vedkommende ses en øget risiko for at udvikle strube- og lungekræft.

Størst risiko blandt taxachauffører og flyttemænd

Den øgede risiko for lungekræft svinger mellem 10 og 80 procent for forskellige typer transporterhverv. Den største risiko for lungekræft findes blandt flyttemænd.

Risikoen for lungekræft og muligvis også i urinvejene blandt taxachauffører ligger i midtergruppen, hvorimod den laveste risiko for lungekræft ses blandt buschauffører og ansatte i vognmandsfirmaer.

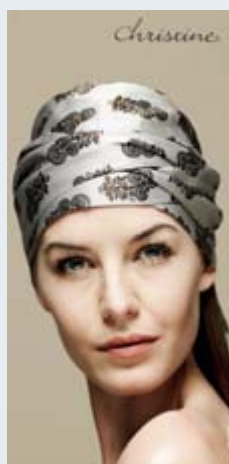

Feminint og smukt tørklæde

■ En af Danmarks topdesignere, Marlene Birger, står bag et silkebomuldstørklæde til kvinder, der har mistet håret på grund af kemoterapi. Du støtter Kræftens Bekæmpelse med 50 kr., når du køber dette tørklæde. Tørklædet sælges indtil 30. april 2009 og koster 199 kr.

Det er iværksætteren Tine Fuglsang fra firmaet Prego, der har fået idéen til tørklædet. Få yderligere information om tørklædet og forhandlere på telefon 7025 0077 eller 2063 8216

Bag tørklædet står modedesigneren Marlene Birger.

Senfølgenetværk er blevet patientforening

■ Senfoelger.dk – forening for kræftoverlevende med senfølger. Det er navnet på den nye patientforening, der blev dannet på baggrund af to års netværk.

Patientforeningen rummer overlevende fra alle kræftformer, som har fået senfølger af behandlingen. På den måde går den på tværs af de mange andre patientforeninger, som i forvejen organiserer kræftpatienter.

25.000 danskere lever i dag med senfølger, der dækker over en lang række ting, som f.eks. angst, hukommelses- og koncentrationsbesvær, smerter, føleforstyrrelser og træthed.

Pt. er flere end 200 kræftoverlevende tilknyttet senfoelger.dk. Læs mere på www.senfoelger.dk

Landsdækkende tilbud om screening for tarmkræft – på vej

■ Kræftstyregruppen under Sundhedsstyrelsen anbefaler, at screening for tarmkræft bliver et landsdækkende tilbud til alle danskere mellem 50 og 74 år. Alligevel er Kræftens Bekæmpelse bekymret for, at der går sagsbehandling i sagen, fordi den nu behand-

Frede Olesen skubber på, for at screening for tarmkræft bliver en realitet.

les i regionerne, Sundhedsstyrelsen og Sundhedsministeriet.

-Vi glæder os over Kræftstyregruppens beslutning. De, der deltager i screeningen, får en ekstra sikkerhed, som reducerer deres risiko at få for alvorlig sygdom og i værste fald dø af den. Vi ved godt, ting tager tid fra idé til handling. Men i det her tilfælde kan det ikke gå hurtigt nok med at få et landsdækkende tilbud stablet på benene. Vi har doku-

mentationen og de samfundsøkonomiske beregninger på plads, og vi har at gøre med en kræftsygdom, der hvert år rammer flere end 3.600 danske mænd og kvinder, siger Kræftens Bekæmpelses formand, professor Frede Olesen.

Derfor skubber Kræftens Bekæmpelse hele tiden på for at få den nødvendige screening sat i gang og på at få skabt mere opmærksomhed om tarmkræft, for det en sygdom, vi ikke taler så meget om.

KRÆFTENS BEKÆMPELSE UNDERSØGER KINA-RESULTATER

Mellem 40 og 50 uhelbredeligt syge kræftpatienter er inden for de sidste to år rejst til Kina for at blive behandlet for kræft. Kræftens Bekæmpelse undersøger nu, hvordan det er gået dem

Af Jytte Dreier

■ Nyttet det at rejse til Kina og blive behandlet for kræft eller ej? Ingen kender svaret, for der er både lykkelige og ulykkelige eksempler. Det er baggrunden for, at Kræftens Bekæmpelse er gået i gang med at undersøge, hvordan det er gået de danskere, der i løbet af de sidste to år er blevet behandlet for kræft i Kina.

-Vi kan på nuværende tidspunkt ikke tage stilling til, om det er godt eller skidt at tage af sted. Fra nogle patienter ved vi, at den behandling, de har fået i Kina, har betydet, at de klart har fået det bedre, og i nogle tilfælde er svulsterne næsten forsvundet. Men vi hører også

om patienter, som døde under opholdet i Kina, eller kort tid efter de kom hjem til Danmark, siger læge Edith Raffn, der sammen med bromatolog, ph.d. Christine Paludan-Müller, begge fra Kræftens Bekæmpelse, er i gang med at lave undersøgelsen.

Studietur i Kina

Edith Raffn og Christine Paludan-Müller var tidligere på sommeren i Kina for at besøge tre hospitaler i Beijing og Guangzhou for at få et indtryk af hospitalerne og deres behandlingsmetoder.

-Patienterne får individuel behandling. Nogle får behandlingsformer som f.eks. genterapien Gendicine, dendritcellevaccination, fryse- og varmeterapi, kemoterapi – både regionalt og generelt - og stereotaktisk strålebehandling, siger Edith Raffn.

Mange af de behandlingsmetoder, man bruger i Kina, anvendes også i Danmark, nogle af dem kun i forbindelse med eksperimentel behandling.

Skidt fra kanel

Kræftens Bekæmpelse forstår godt, at mennesker, der ikke har flere mulighe-

der for behandling i herhjemme, rejser af sted til f.eks. Kina.

-Vi har som patientforening en forpligtelse til at finde ud af, om der er hold i det, de laver i Kina. Vi skal kunne rådgive patienterne om, hvad der virker, og hvad der ikke dur, forklarer Edith Raffn.

Edith Raffn og Christine Paludan-Müller appellerer til, at patienter, der er behandlet for kræft i Kina, deltager i undersøgelsen. Men også til, at pårørende til afdøde kræftpatienter, der har været i Kina, henvender sig, så Kræftens Bekæmpelse kan få mulighed for at få adgang til den afdødes journal.

Nogle af de spørgsmål, som søges besvaret i undersøgelsen, er kræftpatientens diagnose, sygdomsstadie ved start på behandling, hvilke behandlinger patienten har fået i Kina, pris, patientens oplevelse af behandlingen, og hvordan det er gået hver enkel.

Kræftens Bekæmpelse har i øvrigt taget kontakt til kræftforeninger og sundhedsmyndighederne i vores nabolande for at finde ud af, om det kun er et dansk fænomen, at patienter rejser til Kina.

Undersøgelsen ventes færdig i begyndelsen af 2009.

Overvejer du at rejse til Kina?

Hvis man som kræftpatient har fået at vide, at der ikke er flere behandlingsmuligheder, og man kun kan tilbyde lindrende behandling, og man derefter beslutter sig for at rejse til Kina, råder Kræftens Bekæmpelse patienten til at få forelagt sagen for Sundhedsstyrelsens såkaldte second opinion-udvalg med henblik på støtte til rejse og behandling.

Kræftens Bekæmpelse har kendskab til få patienter, der har fået fremsendt deres sag, og ingen har fået godkendt behandling i Kina.

Det er vigtigt, at det sker før afrejse, og det er kun patientens behandlende læge, der kan fremsende sagen.

Man skal være opmærksom på, at man selv skal betale alt, når man bliver behandlet i Kina – lige fra forbindinger, urtepræparater, blodprøver og mad til selve kræftbehandlingen.

Kræftens Bekæmpelse er i gang med at undersøge nogle af de kinesiske urter, som findes. Målet er at få et overblik over de mest brugte urter og måske gå videre med en undersøgelse af dem.

KINESISK URTEMEDICIN UNDER LUP

De kinesiske læger skræddersyr kræftbehandlingen til den enkelte patient. I behandlingen indgår traditionel kinesisk urtemedicin. Kræftens Bekæmpelse undersøger nu nogle af de kinesiske urter

Af Jytte Dreier

■ Det er nærmest som at finde rundt i junglen, når vi taler om kinesisk urtemedicin. Der findes mange hundrede forskellige urter, og de mange urter mikses og blandes i et utal af kombinationer. Det gør det meget svært at sige noget 100 procent sikkert om, hvorvidt kræftpatienter har glæde af den traditionelle kinesiske urtemedicin.

Derfor er Kræftens Bekæmpelse gået i gang med at få analyseret nogle af de mest brugte urtemediciner.

-Jeg er i kontakt med en dansk patient, som har fået en blanding af ni forskellige urter, der er kogt sammen og lavet til et ekstrakt. Blandingen består blandt andet af huang lian (Rhizoma Coptidis), som er en kinesisk urt, da huang (Rheum Officinale), der er rod fra kinesisk rabarber, amerikansk ginseng, ding chong xia cao (cordyceps sinensis), som er en svamp, der gror på larver, siger Christine Paludan-Müller, der er bromatolog i Kræftens Bekæmpelse.

Edith Raffn og Christine Paludan-Müller fra Kræftens Bekæmpelse på besøg på et af tre kinesiske hospitaler.

Helbreder ikke kræft

Problemet er, at patienterne får mange forskellige urtepræparater. De er ikke selv klar over, hvorfor de får dem, og hvad der er i pillerne og de forskellige urteafkog.

-Kineserne påstår ikke, at de kan helbrede kræft alene med urtemedicin. Urtemedicinens funktion er at hjælpe behandlingen ved at styrke patienten eller hæmme bivirkningerne. Men vi vil gerne vide, hvad patienterne egentlig får, siger Christine Paludan-Müller.

Christine Paludan-Müller har allieret sig med læge Ming Chen fra Rigshospitalet i København. Lægen skal oversætte de regninger, som Kræftens Bekæmpelse har fået fra patienter, som har været i Kina og blive behandlet.

Målet er at få et overblik over de mest brugte urter og måske gå videre med en undersøgelse af de mest brugte urtepræparater.

-Studier tyder på, at noget kinesisk medicin styrker immunforsvaret eller kan

fremme virkningen af nogle former for kemoterapi. Desuden har det vist sig, at blandinger af kinesiske urter kan være effektiv mod f.eks. betændelsestilstande i munden, som er almindelige ved nogle kræftbehandlinger, forklarer Christine Paludan-Müller.

Christine Paludan-Müller præciserer, at Kræftens Bekæmpelse ikke har mistanke om, at stofferne er skadelige.

-Men vi ved, at der har været tilfælde af forurenede urter, og at urterne har haft nogle kraftige virkninger, så man skal absolut ikke eksperimentere med brugen af dem. Vi ved slet ikke nok om samspillet urterne imellem, eller mellem urterne og den vestlige kræftmedicin, som patienterne jo også får. Urtemedicin er noget, som optagerne patienterne, og de bruger ofte mange penge på det. Derfor vil vi gerne bidrage til at få mere viden frem, så vi kan sortere skidt fra kanel, siger Christine Paludan-Müller.

Vi hører gerne fra dig

Er du behandlet i Kina? Eller er du pårørende til én? Anvender du kinesisk urtemedicin? Så hører Kræftens Bekæmpelse gerne fra dig. Du bedes kontakte Kræftens Bekæmpelses gratis telefonrådgivning, Kræftlinjen, på 8030 1030 på hverdage mellem kl. 9.00 og 21.00 og i weekender fra kl. 12.00 til 17.00, eller ringe til Christine Paludan-Müller på telefon 3525 7470 eller på e-mail: cpm@cancer.dk

Kræftens Bekæmpelse fylder 80 år:

FRA RADIUMSTATION TIL

Kræftens Bekæmpelse fylder 80 år dette efterår. Foreningen er landets største sygdomsbekæmpende forening og nyder stor popularitet i befolkningen. Men samtidig stiger antallet af kræfttilfælde, og dødeligheden i Danmark ligger markant højere end i resten af Norden. Succes eller fiasko? Direktør Arne Rolighed giver svar

Af Morten Jakobsen

■ 23. oktober 1928 blev "Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse" stiftet i Fællessalen på Christiansborg. Det skete ved en sammenlægning af to andre foreninger: Den Almindelige Danske Lægeforenings Cancerkomité og Radiumfondet.

Radiumfondet havde siden 1912 samlet penge ind til det utroligt dyre radium, som man havde opdaget kunne bruges i kræftbehandlingen. I 1913 blev der oprettet radiumklinikker i København, Århus og Odense. Men efter 15 års arbejde indså man, at der måtte laves en gennemgribende reorganisering af kampen mod kræft i Danmark. Radiumfondet og Lægeforeningens Cancerkomité blev slået sammen til det, vi i dag kender som Kræftens Bekæmpelse.

Resultatet af en landsindsamling i 1921 til Radiumfondet: Inden i kassen ligger 1,75 gram radium, som blev købt i USA for over 1 million kroner – et beløb, som svarer til mere end 24 millioner kroner i dag. Som nr. to fra venstre står atomfysikeren Niels Bohr.

Blot tre uger inde i foreningens levetid gik sundhedsminister Victor Rubow i radioen og opfordrede folk til at melde sig ind i foreningen. Ved årets udgang var Kræftens Bekæmpelse oppe på 26.000 medlemmer – måske ikke kun på grund af sundhedsministerens opfordring: Dengang skulle man nemlig være medlem af foreningen for at blive behandlet på radiumstationerne, som Kræftens Bekæmpelse havde overtaget driften af.

Tre milepæle i foreningens historie

-Vi fik sat strålebehandling på dagsordenen i 1920'erne. Det var foreningens fødsel, hvor vi tog ansvaret for at udnytte de perspektiver, der lå i radium til strålebehandling, fremhæver Kræftens Bekæmpelses nuværende direktør, Arne Rolighed, som det første punkt, når han skal nævne milepælene gennem foreningens 80 år.

Den næste store milepæl var oprettelsen af Cancerregistret i 1942. Alle danske kræfttilfælde er siden 1. januar 1943 registreret i Cancerregisteret. Kombineret med vores CPR-nummerregister er det et af de mest pålidelige kræftregistre i verden. Cancerregistret blev oprettet af dr. med. Johannes Clemmensen, som var leder af registret helt frem til 1980.

-Clemmensens tankegang om, at hvis vi ikke rigtigt kan gøre så meget ved kræftsygdommen, så kan vi da i hvert fald begynde at registrere patienterne for at finde årsagen til, hvorfor kræft opstår, viste sig at ramme lige i plet. Forskerne fik et helt nyt værktøj at arbejde med, som har dannet skole i hele Europa og er den platform, vores forebyggelsesarbejde hviler på den dag i dag, siger Arne Rolighed.

Kræftens Bekæmpelses hovedkontor ligger på Østerbro i København.

PATIENTFORENING

Han peger på patientstøttearbejdet som den tredje store milepæl i Kræftens Bekæmpelses historie.

-Vi fik rådgivning og patientstøtte på dagsordenen for 25-30 år siden, da vi blev opmærksomme på, at det at have kræft er meget vanskeligt at håndtere for den enkelte og for familien. Vi fik opbygget en rådgivningsstruktur over hele landet, hvor den enkelte kan henvende sig, uanset hvilket problem man måtte have i forbindelse med sin kræftsygdom.

Sovepude for det offentlige

I dag har Kræftens Bekæmpelse flere end 410.000 medlemmer. Foreningen er den humanitære organisation i landet, som vurderes højest af befolkningen, og forårets danmarkrekord i landsindsamling vidner også om en bred folkelig forankring. Samtidig bliver 2008 det år, hvor Kræftens Bekæmpelse bruger flest penge på forskning nogensinde.

Foreningen regner med at bruge mere end 215 millioner kroner på kræftforskning både i egne laboratorier og som støtte til forskere på andre institutioner. På den baggrund er det ikke underligt, at den eneste fiasko i foreningens historie, Arne Rolighed ønsker at pege på, er, at succesen har været en sovepude for det offentlige.

-Vi burde have været bedre til at holde det offentlige – regionerne og staten – fast på deres forpligtelse. Når man ser historisk på det, kan man nærmest se, at Kræftens Bekæmpelses succes er undskyldningen for, at staten og regionerne er fraværende. Et eksempel er kræftforskningen, hvor Kræftens Bekæmpelse står for mere end 50 procent af udgifterne. Vi

skulle have været mere fokuserede på at holde den offentlige sektor fast på sit ansvar overfor kræftsagen i stedet for at løse problemerne for dem.

Patientforening med skarp politisk profil

Kræftens Bekæmpelses udviklingslinje går altså fra at have drevet radiumstationerne over at forske og indsamle viden til at være patienternes støtte og talerør. Selve behandlingen er overladt til det offentlige for længst. Arne Rolighed ser gerne, at den udvikling fortsætter, så Kræftens Bekæmpelse løsriver sig mere fra det offentlige system, der har ansvaret for kræftbehandlingen og husker, at foreningens fokus er patienterne og deres interesser.

-Vi har arvet en kæmpe troværdighed fra de 80 års arbejde. Den troværdighed betyder, at politikerne lytter, når vi åbner munden. Det så vi et eksempel på sidste år, da det blev klart, at patienter kunne vente i op til halve og hele år på at blive udredt og få en diagnose. Vi krævede, at kræft skulle opfattes og behandles som en akut sygdom. Og det krav kom vi igen med på grund af vores store troværdighed og den store folkelige opbakning, medlemmerne giver os. Kræftsagen vindes ved, at vi udnytter vores troværdighed til at løfte ting på den storpolitiske dagsorden, siger Arne Rolighed.

Kræftbehandlingen går dårligt

Situationen på kræftområdet i Danmark står i grell modsætning til Kræftens Bekæmpelses succes. Der kommer flere og flere nye kræfttilfælde hvert år, og dødeligheden i Danmark ligger ▶

-Vi har arvet en kæmpe troværdighed fra de 80 års arbejde. Den troværdighed betyder, at politikerne lytter, når vi åbner munden. Det så vi et eksempel på sidste år, da det blev klart, at patienter kunne vente i op til halve og hele år på at blive udredt og få en diagnose. Vi krævede, at kræft skulle opfattes og behandles som en akut sygdom.

Direktør Arne Rolighed

Kræftens Bekæmpelse fylder 80 år...

højere end i de andre nordiske lande. Arne Rolighed har svært ved at pege på et enkelt svar på den dårlige danske status.

-Vi ved, at de svulster, de danske læger skal behandle, er større, end de svulster svenske og finske læger skal behandle. Men hvad der er forklaringen på det, er svært at finde ud af. Det kan være patienterne, der har en anden holdning til at gå til lægen med symptomer. Det kan være uduelighed hos lægerne, og det kan være træghed i udredningssystemet.

En stor del af den danske overdødelighed ligger indenfor de tobaks- og alkoholrelaterede kræftsygdomme. Og på det punkt er meningen skarp:

-Jeg mener først og fremmest, det er udtryk for en slatten holdning i regeringen og i Folketinget, der ikke har turdet gøre som i Sverige og Finland og sætte nogle regler op omkring regulering. Det er for eksempel først inden for det sidste halvandet år, der har dannet sig en holdning om, at det kan være vigtigt at lave nogle rygeregler. Og den rygelov, vi fik sidste år, er ikke nær tilstrækkelig, siger Arne Rolighed.

Må ikke blive selvoptagede

Kræftens Bekæmpelse har vedtaget et mål om, at indtægterne frem til år 2015 skal stige fra de nuværende cirka 500 millioner kroner om året til 750 millioner kroner. Det er et meget ambitiøst mål, og det får også direktøren til at komme med en advarsel:

-Det er altid en faldgrube for en organisation som vores, at man bliver for selvoptaget. Derfor er det en kæmpe udfordring for den 80 år gamle dame at holde sig klart, at vi ikke skal være et mål i os selv, men kun et middel, der kæmper kræftpatienternes interesser, siger Arne Rolighed.

Han mener derfor, at de næste mange års vækst skal bruges på at danne partnerskaber udenfor huset og ikke på, at Kræftens Bekæmpelse skal vokse.

-Ved at lægge penge 'frem på torvet' får vi vækket nogle entreprenører, der ellers ikke var blevet vækket og får orienteret dem mod kræftsagen. Vi får sat mere fokus på at få løst de problemer, vi ser derude, og vi får skabt noget synergi med

miljøer uden for Kræftens Bekæmpelse, så vi sammen kan gå ud og nå mere, end vi ellers ville have gjort hver for sig, siger Arne Rolighed.

Når det gælder kernespørgsmålet – at få flere til at overleve deres kræftsygdom – mener direktøren, at vi er helt afhængige af, at forskerne hele tiden når nye landevindinger. Men han er ikke super optimistisk på kort sigt.

-Der er forskere, som mener, at vi om bare 10 år vil kunne holde kræften stangen. Det tror jeg ikke på. Skal jeg være optimistisk, vil jeg citere Bill Clinton og sige, at om 20 år vil kræft være noget, vores børnebørn omtaler, som et billede på stjernehimlen (cancer er krebsen på engelsk, red.) og ikke en sygdom, man dør af, slutter Arne Rolighed.

Holder det stik, vil der være god grund til at feste, når Kræftens Bekæmpelse fylder 100 år.

-Vi ved, at de svulster, de danske læger skal behandle, er større, end de svulster svenske og finske læger skal behandle. Men hvad der er forklaringen på det, er svært at finde ud af. Det kan være patienterne, der har en anden holdning til at gå til lægen med symptomer. Det kan være uduelighed hos lægerne, og det kan være træghed i udredningssystemet.

Direktør Arne Rolighed

Et eksempel på lysterapi. Nummer tre fra venstre er Niels Finsen, der som den første dansker fik Nobelprisen i medicin og fysiologi. Finsen fik prisen for sin forskning vedrørende lysets sygdomsforebyggende og helbredende virkning.

Tavle I

Kræft

kan helbredes

ved rettidig Behandling

Husk:

Saar, som ikke vil læges,
Knuder i Brystet eller andet Steds,
Vedholdende Blødninger,
Vedvarende
Fordøjelses-Besværigheder

kan skyldes Kræft

Søg derfor i Tide Deres Læge!

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse

Raadhuspladsen 4 København V

Tavle II

Kræft

kan helbredes

ved rettidig Behandling

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse

har givet ca. 1 Million Kroner til Udvidelse
giver ca. 100.000 Kroner aarligt
til Driften af Radiumstationerne
i København, Aarhus, Odense
og indkøbt Radium for ca. 800.000 Kroner

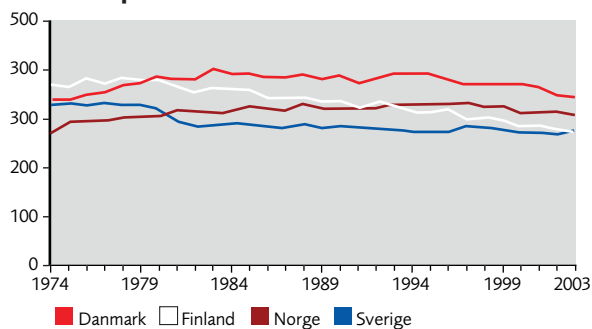
Landsforeningen
støtter Kræftforskningen
og hjælper nødlidende Kræftpatienter

Støt dette Arbejde

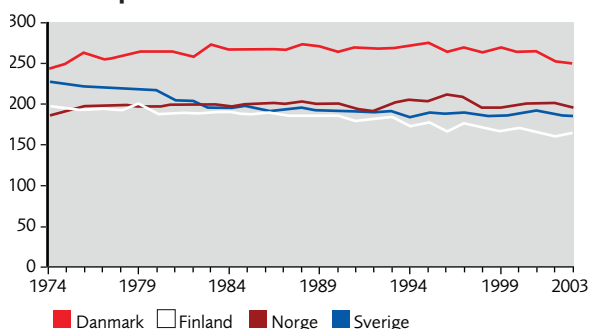
ved Bidrag og Indmeldelse i Landsforeningen
Raadhuspladsen 4 København V

Kræftens Bekæmpelse fylder 80 år i dette efterår. Gennem alle årene har man forsøgt at informere om f.eks. symptomer.

Kræftdødelighed i Norden – mænd
Antal pr. 100.000

Kræftdødelighed i Norden – kvinder
Antal pr. 100.000

I Danmark dør flere mennesker af kræft end i de øvrige nordiske lande, når man har korrigeret for forskelle i befolknings-alderssammensætning. Danskernes høje tobaks- og alkoholforbrug er en del af forklaringen, men det har også en stor betydning at en del kræftsygdomme opdages senere i Danmark.

FAKTA OM RADIUM

Radium – grundlaget for strålebehandling og Kræftens Bekæmpelse

I december 1898 opdagede det franske videnskabsægtespar Pierre og Marie Curie det radioaktive stof radium og dermed en helt ny måde at behandle kræftsvulster på.

I Danmark blev der i 1913 indrettet radiumstationer i København, Odense og Århus.

Radium er meget dyrt. I 1921 indbragte en dansk landsindsamling 1,5 millioner kroner til Radiumfondet. Radiumfondet, som altså er forløber for Kræftens Bekæmpelse, købte 1,75 gram radium for 1.073.462 kr. – det svarer til 24 milli-

oner kroner i dag.

Det danske radium kom fra Standard Chemical Company i Pittsburgh, USA. For at producere et gram radium brugte virksomheden 500 tons malm fra minen, 500 tons kemikalier, 10.000 tons destilleret vand og 100 tons kul.

Radium giver en meget lav stråledosis. Det skal tæt på kræftsvulsten for at have nogen effekt.

Derfor brugte man det i starten til f.eks. hudkræft, hvor man lagde radiumkilden direkte på huden.

Radium blev meget hurtigt afløst af cæsium, som var mere effektivt og nemmere at skaffe. I slutningen af 30'erne

lykkedes det at frembringe kraftige røntgenstråler, og dermed havde de radioaktive kilder udspillet deres rolle i udvendig strålebehandling.

Men radium havde fortsat en funktion i behandling af livmoderhalskræft, hvor man kunne placere små radiumstykker helt tæt på kræftknuden.

Kjeld Olsen, som er forhenværende cheffysiker på Rigshospitalet og Herlev Hospital fortæller, at man brugte radium helt op i slutningen af 80'erne. I starten af 90'erne pakkede han det sidste radium fra de danske strålelinikker sammen og sendte det til opbevaring på atomforsøgscenter Risø.

MERE FOKUS PÅ HVERDAGSMADEN

■ Endnu en kogebog fra **Trine Hahne-mann** har set dagens lys. Det er kogebogen **Det Skandinaviske Køkken**, som netop er udkommet.

Trine Hahne-mann har genfundet de bedste klassiske retter fra det svenske, norske og danske køkken med fokus på hverdagsmad.

–For mig handler det om at få mennesker til at samles om et veltillavet måltid hver dag. Det er vigtigt at spise godt og sundt i hverdagen, for det er dem, der er flest af. Og så taler man rigtig godt sammen, når man spiser god mad, siger Trine Hahne-mann.

Trine Hahne-mann skeler også til, at maden samtidig skal have afsæt i sæsonens friske råvarer.

Vild med mad

Trine Hahne-mann har altid elsket at lave mad. Hun er kendt som madskribent på ALT for damerne, og hun optræder af og til som kok i Go'Morgen Danmark.

Vi har fået lov til at bringe et par opskrifter fra Det Skandinaviske Køkken. God fornøjelse i køkkenet og ved middagsbordet.

Svinekæber i ale

(Til otte personer)

2 kg svinekæber
lidt olivenolie
10 timiankviste
salt og friskkværnet peber
600 g kartofler, skrællede og skåret i tynde skiver
3 gulerødder, skrællede og skåret i tynde skiver
3 majroer, skrællede og skåret i tykke skiver

MARINADE

7 1/2 dl brown ale eller lignende mørk øl
1 spsk korianderfrø
1 spsk hele peberkorn
3 spsk olivenolie

Rør ingredienserne til marinaden sammen. Vend svinekæberne i marinaden,

og opbevar dem i en beholder i køleskabet i op til 12 timer.

Tag svinekødet op af marinaden næste dag. Varm lidt olivenolie i en gryde og brun kødet på alle sider. Tilsæt væden fra marinaden, dernæst timian og lidt salt. Skru ned for varmen, og lad det simre i 1 time.

Læg kartofler i gryden og lad det simre i yderligere 15 minutter. Tilsæt så gulerødder og majroer og lad det simre endnu 15 minutter. Smag til med salt og friskkværnet peber og server det, som det er. Smagen er fyldig og kraftfuld.

Efterårssalater

Der er mange måder at sætte alle efterårets vidunderlige frugter og grøntsager sammen på. Den eneste begrænsning er fantasien. Brug også persillerod, pastinak, knoldselleri, gulerødder, rødbeder

og jordskokker hele vinteren i salater – bagte, dampede, stegte eller i supper.

Bagt rodfrugtsalat

(Til 4 personer)

2 rødbeder
2 gulerødder
1/2 knoldselleri
2 pastinakker
2 persillerødder
4 spsk olivenolie
salt og friskkværnet peber
4 spsk balsamicoeddike

Forvarm ovnen til 180°. Skræl alle grøntsagerne og skær dem i stave på langs 6-7 cm i længden. Kom dem i et ildfast fad, hæld olivenolien over, og drys med salt og friskkværnet peber. Bag dem i 30 minutter.

Når grøntsagerne er færdige, så kom dem over i en skål og rør balsamicoeddiken i. Smag til med salt og friskkværnet peber og server salaten lun eller kold.

Speltsalat

(Til fire personer)

200 g hele speltkerner
1/2 knoldselleri, skrællet og skåret i små tern
4 spsk olivenolie
4 spsk finthakket
bredbladet persille
6 spsk hakket kruspersille
4 spsk finthakket purløg
2 spsk hvidvinseddike
salt og friskkværnet peber

Udblød speltkerner i en skål koldt vand i 1 time, og afdryp dem derefter. Kom dem i en gryde, og dæk med frisk vand,

bring det i kog, og kog dem i omkring 30 minutter. Afdryp og køl af.

Forvarm imens ovnen til 180°. Bag sellerien i olivenolien i omkring 20 minutter, til den er mør.

Mens sellerien stadig er varm, blandes den med den kogte spelt og køler derefter ned. Tilsæt de hakkede krydderurter og hvidvinseddiken og krydr med salt og friskkværnet peber før servering.

Jordskoksalat

(Til fire personer)

600 g jordskokker
3 skiver citron
100 g valnødder, friske eller tørrede
1 tsk dijonsennep
1 tsk sukker
2 spsk cidereddike
4 spsk valnøddeolie
200 g grønne druer, halverede og

udkernede salt og friskkværnet peber

Hav en skål vand med citronskiver klar. Skræl jordskokkerne, og skær dem i meget tynde skiver. Læg dem i vandet, så de ikke bliver brune. Hak valnødderne groft. Pisk sennep, sukker og eddike sammen i en skål, og rør derefter valnøddeolie i. Afdryp jordskokkerne godt og læg dem i en skål med vindruerne og valnødderne. Vend dressing i, krydr med salt og friskkværnet peber, og server straks.

NYTTER DET AT BEHANDLE? GENTERAPI GIVER SVAR

Hos cirka 30 procent af de kvinder, som har brystkræft og bliver behandlet med anti-hormonmidlet Tamoxifen, virker behandlingen ikke. Lægerne ved ikke hvorfor, men nu har et dansk forskerhold modtaget 1,4 millioner kroner fra Kræftens Bekæmpelses Videnskabelige Udvalg til forskning, der kan udpege, hvilke kvinder det gælder

Af Mette Vinter Weber
Foto Nils Lund

■ Forskerne vil udvikle en metode, hvor lægerne ved en relativt enkel genanalyse af en kvindes brystkræftsvulst kan forudsige, om hun vil have gavn af anti-hormonbehandling. På den måde kan kvinder få den rigtige behandling fra starten.

Pengene er givet til centerleder ved Medicinsk Bioteknologisk Center i Odense, professor og overlæge Henrik Ditzel.

Autonome forskere

Henrik Ditzels 18 mand store gruppe har til huse i en tre-etagers forskningsbygning. Et forskningsprofessorat fra Kræftens Bekæmpelse lokkede Henrik Ditzel

tilbage til Danmark efter 10 år ved et af USA's førende forskningsinstitutioner, The Scripps Research Institute.

-Centrets ånd minder om den, man ser i forskningsmiljøet i USA. Vi består af syv relativt store forskningsgrupper, hvor folk giver hinanden sparring både internt og mellem grupperne. Men hver for sig er grupper autonome og har stor frihed til at forske, som de vil, uden indblanding, siger Henrik Ditzel.

Tværfagligt samarbejde giver relevant forskning

Henrik Ditzel fremhæver tværfagligt samarbejde mellem læger og forskere som nøglen til at gøre laboratorieforskningen klinisk relevant og dermed direkte relevant for patienterne.

-Vi har et rigtig godt samarbejde med Syddansk Universitet og Odense Universitetshospital. Projektet, der støttes af Kræftens Bekæmpelse, er netop et samarbejde mellem min gruppe og overlæge Anne Vibeke Lænkholm fra patologisk afdeling og overlæge Ann Knoop, fra kræftafdelingen, begge fra Odense Universitetshospital samt Kræftens Bekæmpelses Afdeling for Brystkræft i København.

Generne sladrer

Forskergruppen forsøger at afkode de gener, som spiller en rolle ved hormonfølsom brystkræft. Hormonfølsom brystkræft betyder, at brystkræftcellerne vokser, når det kvindelige kønshormon østrogen er til stede i kroppen, og det ses hos ca. 70-80 procent af kvinderne med brystkræft. I så fald bliver kvinden tilbudt behandling med anti-hormoner, som enten hæmmer virkningen af østrogen i kroppen eller hæmmer selve produktionen af østrogen.

Tamoxifen er et af de stoffer, som

Forskerne vil udvikle en metode, hvor man ved en enkel genanalyse af en brystkræftsvulst kan se, om patienten har gavn af anti-hormonbehandling.

---

hæmmer den vækstfremmende virkning, østrogen har på kræftcellerne. Hos omkring 30 procent af kvinderne virker Tamoxifen imidlertid ikke, og det er der ingen forklaring på. En teori er, at den normale signallering, der foregår inde i cellen, er ændret, efter cellen blev til en kræftcelle. Henrik Ditzels gruppe arbejder på at finde ud af, om man ud fra en genanalyse af kræftknuden på forhånd kan se, hvilke kvinder der vil have gavn af Tamoxifen, og hvem stoffet ikke vil have en effekt på.

18 gener skiller sig ud

Foreløbig har forskerne analyseret kræftsvulster fra 60 kvinder, som alle er behandlet med Tamoxifen. Kræftsvulsterne blev omhyggeligt delt op i to grupper, hvor der blev taget højde for en række egenskaber så som størrelse af kræftsvulsten og behandlingstid. Den eneste forskel mellem de to grupper var, om kvinderne fik tilbagefald eller ej. Herefter har forskerne undersøgt for, hvilke gener der var forskel i i aktivitet mellem grupperne. På den måde fandt de frem til 18 gener, der ser ud til at kunne forudsige effekten af behandling med Tamoxifen.

Nu arbejder de på at gentage forsøgene med endnu flere patienter for at være sikre på, at de kan gentage deres resultater. Indtil videre ser det lovende ud.

-Vi er blandt de førende i verden på dette område, fortæller Henrik Ditzel. Det skyldes blandt andet det unikke patientmateriale, vi har til rådighed. Et videre perspektiv i vores forskning er at undersøge, om generne også siger noget om behandling med aromatasehæmmere, som er en anden type anti-hormonbehandling, der hæmmer kroppens produktion af østrogen, siger han.

Hvis det lykkes, kan man udvikle en analyse, der kan bruges til alle kvinder, der har en østrogenfølsom form for brystkræft.

Metoden kan bruges i praksis

Men udover at have en god metode til måling af genernes aktivitet er det vigtig-

tigt, at den kan bruges i praksis. Det skal både være muligt at udføre analyserne på hospitalerne, og det skal være overkommeligt rent økonomisk.

–Analysen, der kan forudsige behandlingsstrategien, vil i praksis kunne udføres på alle større patologiske afdelinger på hospitalerne. Apparaturet og metoden findes allerede og bruges ved andre sygdomme, og analysen er enkel, hurtig og giver detaljerede resultater, fortæller han.

Det er endnu ikke klart, hvad en sådan analyse vil koste at køre rutinemæssigt.

–Til gengæld gør analysen, at man kan give kvinder den rigtige behandling første gang. Det kan redde liv. Samtidig spares kvinderne for unødvendige bivirkninger af en behandling, som ikke har nogen effekt. Og endelig sparer man udgifterne til den virkningsløse medicin, siger Henrik Ditzel.

Rivende udvikling i brystkræftforskning

I kampen mod brystkræft mener Henrik Ditzel, at grundforskningen som supplement til klinisk forskning er meget vigtigt.

–Det er vigtigt at forstå de mekanismer, der sker i cellerne, så vi kan forstå, hvor og hvordan, det går galt. Fremtiden for brystkræftbehandlingen er, at den bliver mere og mere skræddersyet til hver patient. Der sker rigtig meget indenfor brystkræftforskningen i øjeblikket. På hvert eneste møde og konference bliver der fremlagt resultater og idéer til nye behandlingsmåder og indgangsvinkler, siger professoren.

Henrik Ditzel mener, at man i fremtiden vil give en kombineret behandling bestående af måske tre stoffer, der på forskellig vis angriber netop den enkelte kvindes kræftceller. Ligesom man i dag gør med for eksempel behandling af HIV, hvor man ved, at hvis man blot giver et eller to stoffer, muterer HIV viruset og bliver modstandsdygtig overfor behand-

lingen. Men giver man tre bestemte stoffer sammen, får man en effekt.

–Det samme, mener jeg, vil ske med kræftbehandlingen. Problemet er, at kræften ofte vender tilbage. Det kan der være forskellige årsager til, blandt andet kan det skyldes overlevende kræftstamceller, som er ophav til nye kræftceller, eller at kræftcellerne muterer og bliver modstandsdygtige overfor behandlingen, og det kan grundforskningen være med til at belyse, forklarer Henrik Ditzel.

Med bevillingen fra Kræftens Bekæmpelse er der i hvert fald penge til endnu et skridt fremad for forskningen hos de fynske brystkræftforskere, og det skyldes ikke mindst alle de frivillige indsamlere, hvis indsats gør det muligt at uddele forskningspenge.

–Jeg er meget taknemmelig for det store arbejde, de frivillige indsamlere gør. Deres indsats er en vigtig årsag til, at vi kan fortsætte vores arbejde, som direkte kan komme kvinder med brystkræft til gavn, siger Henrik Ditzel.

Analysen, der kan forudsige behandlingsstrategien, vil i praksis kunne udføres på alle større patologiske afdelinger på hospitalerne. Apparaturet og metoden findes allerede og bruges ved andre sygdomme, og analysen er enkel, hurtig og giver detaljerede resultater.

Centerleder ved Medicinsk Bioteknologisk Center i Odense, professor og overlæge Henrik Ditzel.

Kræftens Bekæmpelse støtter forskningen

Den 4. juni uddelte Kræftens Bekæmpelses Videnskabelige Udvalg et rekordstort beløb til forskning - i alt 74,7 millioner kroner. Pengene blev givet til 66 forskningsprojekter, der spænder fra grundforskning over epidemiologi og klinisk forskning. Bevillingerne blev uddelt ved et arrangement i Moltkes Palæ i København med deltagelse af Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Mary.

Se evt. video fra uddelingen på www.cancer.dk/video under 'forskning'

Stadig røgfri – og nu 12 kg lettere

-Den fordom om, at man tager en masse kilo på, når man stopper med at ryge holder ikke, hvis man motionerer og spiser lidt sundere, siger Per Reipurth.

■ -Jeg tror, at jeg denne gang har kvittet tobakken for altid, fortæller Per Reipurth, der i tæt på kræft nr. 1 i år fortalte om sine pinsler med at stoppe med at ryge og om, hvad det har betydet for ham at deltage i et rygestopkursus. Alligevel var det lige før, at det for to måneder siden gik galt. Per Reipurth havde haft en særdeles dårlig dag, og det eneste, der kunne redde den, var en cigaret.

-Jeg fandt en pakke cigaretter og en æske tændstikker frem fra gemmerne og kørte ned til Sælvig Havn. Nu skulle det være. Jeg tændte tændstikken og skulle lige til at tænde min cigaret, men et vindpust blev min redning – ilden gik ud. Det her er for åndssvagt, tænkte jeg, og smed cigaret og tændstik i vandet, fortæller Per Reipurth.

Mere motion og sundere mad

Rygestoppet har betydet seks kilo mere på sidebenene. Men de er forsvundet plus seks ekstra.

-Jeg går cirka 10 kilometer hver dag og tager ofte en cykeltur. Og så tænker jeg mere over, hvad jeg putter i munden. Den fordom om, at man tager en masse kilo på, når man stopper med at ryge, holder ikke, hvis man husker at ændre lidt på kost- og motionsvanerne. Selvfølgelig tager det tid at få presset motion ind i hverdagen, men det handler jo om at prioritere, siger Per Reipurth.

Den nu 60-årige Per Reipurths karriere som ryger startede på den anden side af teenageårene og sluttede i 1997, hvor han fik konstateret strubekræft.

I næsten ni år var Per Reipurth røgfri.

Unge kvinder smittes oftest med HPV

■ Næsten hver fjerde danske kvinde går rundt med en HPV-infektion, og blandt de 20-24 årige er det mere end hver anden. Det viser en dansk undersøgelse af omfanget og fordelingen af HPV-infektioner.

-Det er blevet relevant for os at se på typefordeling og aldersfordeling, fordi der er kommet vacciner mod livmoderhalskræft. Vi kan bruge undersøgelsen som et udgangspunkt, som vi kan følge op på om nogle år for at se, hvor meget

HPV-vaccinerne i virkeligheden har forebygget, siger professor, overlæge, dr. med. Susanne Krüger Kjær, Kræftens Bekæmpelse/Rigshospitalet.

HPV er en type virus, der blandt andet kan føre til livmoderhalskræft. Det er især to typer af HPV – nemlig 16 og 18 – der fører til sygdommen. De er mest udbredte blandt de unge kvinder. 18,5 procent af de 20-24 årige kvinder havde en infektion med HPV 16 eller 18.

Børn med leukæmi har boet i hjem med mere radon

■ Børn, der udvikler akut lymfatisk leukæmi, har boet i hjem med mere radon end andre børn. Det viser en undersøgelse, som bl.a. Kræftens Bekæmpelse står bag. Undersøgelsen viser dog ingen sammenhæng mellem den radioaktive luftart, der siver ind i vores hjem fra undergrunden, og andre former for kræft hos børn.

Mere radon – højere risiko

Undersøgelsen viser, at risikoen for akut lymfatisk leukæmi vokser i takt med radonniveauet. Det betyder, at den tiendedel af børnene i de mest udsatte hjem har en øget risiko på 63 procent i forhold til den halvdel af børnene med de laveste radonniveauer.

-Hvis vi går ud fra, at det er en sand

årsagsmæssig sammenhæng, vi ser, betyder det, at radon i hjemmet er skyld i ca. ni procent af tilfældene af akut lymfatisk leukæmi blandt børn i Danmark, siger programleder Ole Raaschou-Nielsen fra Kræftens Bekæmpelse, som har stået i spidsen for undersøgelsen.

Hvert år rammes ca. 35 – 40 danske børn af denne type kræft.

SOL, SALTVAND OG SEJLBÅDE FIK SMILENE FREM

Medlemmerne af KDY (Kongelig Dansk Yachtklub) elsker at sejle. Så meget, at de gerne vil give oplevelsen videre til kræftpatienter. Først på sommeren blev 14 kræftpatienter inviteret med på sejltur – i september får flere chancen. KDY håber at kunne gøre tilbuddet til en tilbagevendende begivenhed

Af Helle Falborg
Foto Tomas Bertelsen

■ -Her er en bold mere – eller hvad sådan en nu hedder!

Den ene fender efter den anden rækkes ned i kahytten. Vi er på vej ud af Tuborg Havn, og graden af uvidenhed skal hurtigt vise sig ikke at holde til to en halv times sejlads under kyndig vejledning fra seks medlemmer af sejlklubben KDY.

Tim skal snart lære, at bolden hedder en fender og få prøvet kræfter med andre opgaver ombord på sejl båden. For det lykkes de trænede sejlere at få en flok hæderlige gaster ud af gæsterne.

En fornemmelse af frihed

-Ha, ha. Det er skideskægt, det her!

Jørgen Vang er prostatakræftpatient. Han har netop hevet til i forsejlet, så båden kunne vende.

-En fantastisk oplevelse, når man aldrig har været på søen på den måde. Det er spændende at se, hvordan de læser vinden og bølgerne – se hvor svært, det er. Det giver en fornemmelse af frihed, og det er sjovt at hive i skøder-

ne og være med i teamet, siger Jørgen Vang.

Jørgen har grebet roret. Ditte sidder klar ved spillet for at hive og slække det reb, der styrer forsejlet. Det er efterhånden fjerde eller femte vending. Vent, vent, vent.....og slæk! Søren dirigerer. Sammen har han og Ditte fået så meget styr på det, at båden vender, og bommen banker over i den anden side af båden nogenlunde samtidig med, at vi andre så hurtigt og adræt som muligt springer over i den modsatte – og nu højeste – side af båden. Den krænger, så det føles som om, den er tæt på at ligge sidelæns i vandet.

Ikke nødvendigt at være adræt

Men Grith Garde kan ikke springe nogen vegne. Hun har to hjernesvulster, og de har sammen med eftervirkningerne af et slemt trafikuheld kostet meget på balancen. Men hun sidder godt i højde med vandskorpen og nyder turen.

-Jeg fik hjælp til at komme ombord, og det her er jo en af de ting, jeg stadig

kan. Jeg synes, det var en helt vildt skøn tur. Jeg nyder de ting, jeg oplever i mit liv, mens jeg har det. Jeg sætter pris på de ting, jeg ikke satte pris på før, siger Grith Garde.

Evnen og muligheden forpligter

Det er netop for at kunne give de fantastiske oplevelser videre, at KDY har besluttet sig for at følge en engelsk model, Sail4Cancer.

-Den, der har evnen, har også pligten, mener vi. Sejlsport er et sted, hvor man kan få fantastisk store oplevelser. Men det kan ofte være svært for ikke-sejlere at komme på havet. Derfor mener vi også, at vi bør forpligte os til at yde noget overfor folk, der ikke har så meget overskud og så mange muligheder i dagligdagen, siger Morten Lorenzen, adm. direktør i KDY.

Masser af overskud og erfaringer

Overskud – og lyst til at give fra sig – er der i overmål med om bord. Skipper Lars og gæsterne Phillip og Thomas øser

-Nu får du en opgave – hiv her, siger Philip til Tim. Giv den fuld skrald – brug alle kræfter. Phillip dirigerer. Tim adlyder og hiver til i rebet til et af sejlene. -Så skal jeg bruge to-tre stærke mænd her! Vi skal have spileren op! Den skal have hele armen! Kort tid efter hiver fem mand alt, hvad de kan.

To Farr40 både fra KDY med kræftpatienter om bord nød solen på Øresund

ud af erfaringer, røverhistorier og ikke mindst ordrer. For som en af de regler, vi blev budt ombord med, lød: I skal høre efter, hvad vi siger. Nogen gange skal det gå stærkt, og der skal arbejdes.

-Nu får du en opgave – hiv her, siger Phillip til Tim. Giv den fuld skrald – brug alle kræfter.

Phillip dirigerer. Tim adlyder og hiver til i rebet til et af sejlene.

-Så skal jeg bruge to-tre stærke mænd her! Vi skal have spileren op! Den skal have hele armen!

Kort tid efter hiver fem mand alt, hvad de kan.

Begejstrede tilbagemeldinger

Kræftens Bekæmpelses patientstøtteafdeling var også med på den første sejltur og har bedt deltagerne evaluere turen. Svarene var tydelige: Alle, der meldte tilbage, var meget positive overfor arrangementet. Flere bemærkede, at det gav

dem en fantastisk mulighed, de ellers ikke kunne have fået, og der var stor ros til besætningen.

-Kræftpatienter kan få meget ud af det her. Ude på havet kan man glemme hverdagens problemer, og det er vigtigt at få lov til ind imellem. Kræftpatienter lever ofte med et tankemylder, og det gør dem psykisk trætte – ikke fysisk trætte. Man kan jo håbe, at det vil være befriende at blive fysisk træt, så man i det mindste denne aften bare dratter om og sover, siger Charlotte Piester fra Kræftens Bekæmpelses patientstøtteafdeling.

Næste Sail4Cancer arrangement er den 14. september, hvor bådene igen går fra Tuborg Havn i København. Man kan melde sig til turen ved at maile til: cta@cancer.dk eller ringe til Charlotte Tårnhøj på 3525 7500. Der er 50 pladser i alt.

Det giver en fornemmelse af frihed, og det er sjovt at hive i skødere og være med i teamet, siger Jørgen Vais.

Strik for din syge møster – Sæt fokus på underlivskræft

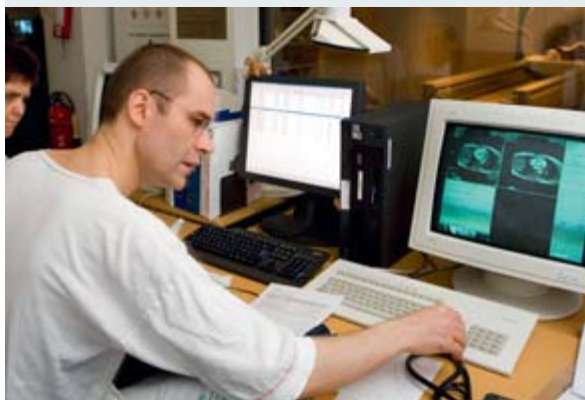
■ Igen i år opfordrer KIU – Patientforeningen for kvinder, der har eller har haft kræft i underlivet til at finde strikkepinde frem og støtte kampagnen 'Strik for din syge møster. Sæt fokus på underlivskræft'. Kampagnen starter mandag den 1. september.

Fire kendte strikkedesignere Britta Wilfert, Lotte Kjær, Marianne Isager og Bente Geil har hver især designet specielt til kampagnen. Ambassadør for kampagnen er skuespilleren Neel Rønholt,

der er aktuell med filmen Dig og Mig. Filmen handler om kvinder, der har livmoderhalskræft.

Læs mere om kampagnen, design, priser mv. på www.kiuonline.dk

Skuespilleren Neel Rønholt er ambassadør for kampagnen 'Strik for din syge møster. Sæt fokus på underlivskræft' og Kræftens Bekæmpelses nye kampagne om livmoderhalskræft.

På vej mod ny viden om testikelkræft

■ Kræft i testiklerne er den hyppigste kræftform blandt yngre danske mænd i alderen 20 til 40 år. Selv om kræften i mange tilfælde kan helbredes, har behandlingen store konsekvenser for den enkelte patient. Hvor store skal nu undersøges, når Danmark inden længe som det første land i verden etablerer en landsdækkende database over de i alt 5.500 mænd, der siden 1984 har fået diagnosen testikelkræft.

-Vi har store forventninger til databa-

sen, fordi vi får en unik viden om effekten af de nyeste behandlingsmetoder. Og det bliver også et værdifuldt redskab, når forskerne fremover vil undersøge en lang række af de psykologiske og sociale problemer, overleverne kan møde senere i livet, siger overlæge i Kræftens Bekæmpelse, Christoffer Johansen.

Det tre-årige forskningsprojekt har fået en million kroner i støtte fra Kræftens Bekæmpelse.

Håb for bedre behandling ved knoglemarvstransplantationer

■ HMGB1. Disse fire bogstaver og et enkelt tal kan i fremtiden måske afsløre, hvilke bivirkninger en patient får efter en knoglemarvstransplantation.

Ved en knoglemarvstransplantation giver en donor både bloddannende stamceller og celler fra sit immunforsvar til modtageren. Behandlingen har i mange år været brugt til at helbrede en række sygdomme, som f.eks. leukæmi og lymfeknudekræft. Det er imidlertid en barsk omgang for kroppen at få en transplantation af et andet menneskes knoglemarv.

Det kan være kræftpatienters redning at få tilført ny knoglemarv fra en egnet donor. De har gavn af de nye blodceller,

som en donors knoglemarv vil danne, mens donorens immunceller kan angribe kræftcellerne.

-Et velkendt problem er, at donorens immunceller opfatter patientens celler som fremmede og forsøger at dræbe dem ved at starte en betændelsesreaktion, siger læge Brian Thomas Kornblit fra Rigshospitalet.

Brian Thomas Kornblit har modtaget 1,25 millioner kroner fra Kræftens Bekæmpelse til at forske i genet HMGB1.

Siden 1988 har 560 mennesker fået knoglemarvstransplantationer, og de bliver nu undersøgt for at se, hvordan de

forskellige varianter af HMGB1 genet fordeles sig.

-Derefter følger vi alle patienter, som bliver transplanteret, over en periode på et år. De får taget blodprøver, når de bliver transplanteret, og man tager prøver igen fra dem, der oplever betændelsesreaktioner. Ud fra prøverne kan vi se, om der er en sammenhæng mellem mængden af HMGB1 i blodet, og hvordan patienterne har det efter transplantationen, siger Brian Thomas Kornblit.

Foruden at udvælge den optimale donor/modtager kombination vil forskningen forhåbentlig give lægerne mulighed for at skræddersy behandlingen.

FRA KVINDE TIL KVINDE – VENINDESNAK OM LIVMODERHALSKRÆFT

Ny kampagne fra Kræftens Bekæmpelse. 200 kvinder er netop blev uddannet som ambassadører i forebyggelse af livmoderhalskræft. Kvinderne skal nu bringe deres viden videre i deres respektive netværk

Af Jytte Dreier **Foto** Tomas Bertelsen

■ 200 håndplukkede kvinder fra erhvervsskoler og gymnasier i hele landet med de tre kendte skuespillere Julie Ølgaard, Laura Christensen og Neel Rønholt i spidsen blev i denne uge uddannet som ambassadører for forebyggelse af livmoderhalskræft.

-Formålet er at klæde kvinder på med viden om livmoderhalskræft, HPV, celleforandringer, vaccine og screening. Og den viden skal de 200 ambassadører bringe videre i deres respektive netværk, som så bringer viden videre til deres veninder osv., siger Caroline Winkel fra Kræftens Bekæmpelse, som er projektleder på kampagnen.

Baggrunden for at uddanne ambassadører i forebyggelse af livmoderhalskræft er, at flere undersøgelser viser, at unge mangler viden om forebyggelse og human papilloma virus (HPV), som fører til sygdommen.

Tilbage i netværket

Nu er det så, at kvinderne skal hjem og bruge de ting, de har lært.

-Vi tror og håber, at kvinderne har fået værktøjer med sig hjem om, hvordan de kan udbrede budskabet. De har hver især fået en mappe med blandt andet information og idéer til, hvordan de kan holde et informationsmøde på deres uddannelsessted, fortæller Caroline Winkel.

Vigtigt med viden om vaccine og screening

Ifølge Caroline Winkel er det vigtigt, at også 18-årige kvinder bliver bevidste om, at det nytter at lade sig vaccinere mod livmoderhalskræft, selv om man har haft sin seksuelle debut.

-De unge skal også gøres opmærksomme på, at de om fire til fem år modtager en invitation til at deltage i screening for livmoderhalskræft. Den invitation skal de forberedes på. Det er nemlig vigtigt, at de deltager i screening, selv om de er blevet vaccineret, siger projektlederen.

Fakta om livmoderhalskræft

Livmoderhalskræft rammer hvert år ca. 400 danske kvinder, og mellem 150 og 200 kvinder dør årligt af sygdommen. Cirka halvdelen af de kvinder, der får livmoderhalskræft, er under 45 år. Sygdommen ses også hos helt unge.

Human Papilloma Virus (HPV) er årsag til livmoderhalskræft. HPV overføres seksuelt og er meget hyppig blandt unge. Der findes en vaccine mod HPV – den første vaccine mod kræft. Samtidig har vi herhjemme et velfungerende screeningsprogram.

Statens Serum Institut har besluttet, at det bliver vaccinen Gardasil, der fra 1. januar 2009 skal tilbydes alle 12-årige piger for at forebygge livmoderhalskræft. Vaccinen består af tre separate doser, som alle skal gives inden for et år.

Sideløbende med indførelsen af vaccine til piger på 12 år bliver det muligt for piger, der er født i 1993, 1994 eller 1995 at blive vaccineret gratis. De kan få vaccinen allerede fra den 1. oktober 2008. Pigerne fra disse tre årgange skal have taget imod tilbuddet inden 2011, hvis de vil have vaccinen gratis. Piger over 15 år skal selv betale for vaccinen.

Læs mere på www.cancer.dk/livmoderhalskraeft og på www.vidunderlivet.dk

HVAD ER DIN MENING OM CANCER.DK?

Kræften Bekæmpelse er i gang med en undersøgelse, der skal give et klart billede af, hvad brugerne synes om cancer.dk. Generelt er der stor tilfredshed med cancer.dk, men det er vigtigt, at hjemmesiden også kan leve op til brugernes fremtidige behov og forventninger

Af Mette Tandrup Hansen

■ Udover at mange kræftpatienter er flittige brugere af cancer.dk, så har de foreløbige undersøgelser vist, at også mange pårørende til kræftpatienter søger information om kræft.

Den typiske brugerprofil er en kvindelig pårørende mellem 20 og 50 år ansat i en funktionærstilling i området omkring København, der besøger siden højest en gang om måneden. Hun søger information på vegne af en kræftpatient eller er selv bekymret for sit helbred og derfor interesseret i, hvad hun selv kan gøre for at undgå kræft.

Hun kan godt lide teksterne på hjemmesiden, fordi de er skrevet i et letforståeligt sprog, men kunne godt ønske, at hjemmesiden var lidt nemmere at finde rundt på. I hendes øjne kunne vi godt flere steder opfordre folk til at give et bidrag eller melde sig som frivillig. Desuden har hun stor tiltro til oplysningerne på cancer.dk, som hun anser for at være den absolut bedste hjemmeside, hvis man skal søge oplysninger om kræft på dansk.

Hvad er din mening om cancer.dk?

Vi vil meget gerne høre din mening om cancer.dk. Hvad synes du, er det vigtigste indhold, og er der indhold, du savner? Hvor let synes du, det er at finde rundt på hjemmesiden? Det kan også være, du har en kommentar om brugen af web-tv, bloggen eller det grafiske udtryk. Klik dig ind på cancer.dk og fortæl os, hvad vi gør godt, og hvad vi kan gøre bedre.

Se mere på www.cancer.dk/minmening

Hvad synes du om cancer.dk? Giv dit besyv med.

Husk mødet: Få en sms

■ Hvornår er det nu lige, at samtalegruppen om livet med senfølger holder møde næste gang? Og var det kl. 10 eller 11, at der var fælles gåtur ved Sønderø? Hvilke datoer mødes Ungeforum resten af året?

I kalenderen på cancer.dk findes en række arrangementer, som kan have din interesse. Kalenderen har nu fået en funktion, der gør det lettere for dig at huske, hvor og hvornår det pågældende arrangement finder sted.

Når du finder et arrangement, du har lyst til at deltage i, skal du blot trykke på

linket: 'Tilføj til din kalender, bestil påmindelse via mail/SMS'. Her har du mulighed for at tilføje arrangementet til din egen kalender på din PC eller din mobil. Du kan vælge at få en e-mail eller en SMS med oplysninger om arrangementet.

Under 'Påmindelser' kan du også bestille en påmindelse pr. mail eller SMS, som du vil modtage et døgn før arrangementet finder sted.

Se mere på www.cancer.dk/kalender

Kræftlinjen

Tlf. 8030 1030
Mandag-fredag kl. 9-21
Lørdag og søndag kl. 12-17
Lukket på helligdage

Kræfttrådgivninger**Region Hovedstaden**

Sundhedscenter for kræftramte
 Rådgivningsenheden
 Ryesgade 27
 2200 København N
 Tlf. 35 27 18 00
 e-mail koebenhavn@cancer.dk
 www.cancer.dk/koebenhavn

Mødestedet på Frederiksberg
 Magnoliavej 9
 Sognehuset
 2000 Frederiksberg
 Åben onsdage i ulige uger
 kl. 16-18

Kræfttrådgivningen Nørgaardsvej 10
 2800 Lyngby
 Tlf. 45 93 51 51
 Fax. 45 93 28 44
 e-mail lyngby@cancer.dk
 www.cancer.dk/lyngby

Kræfttrådgivningen Møllestræde 6
 Baghuset
 3400 Hillerød
 Tlf. 48 22 02 82
 Fax. 48 22 02 88
 e-mail hillerod@cancer.dk
 www.cancer.dk/hillerod

Kræftpsykologen MKO
 Bornholms Sygehus
 Ullasvej 8
 3700 Rønne
 Tlf. 56 90 91 98

Region Sjælland

Kræfttrådgivningen Jernbanegade 16
 4000 Roskilde
 Tlf. 46 30 46 60
 Fax. 46 30 46 61
 e-mail roskilde@cancer.dk
 www.cancer.dk/roskilde

Kræfttrådgivningen Torvet 11,1.
 4600 Køge
 Tlf. 56 63 82 29
 Åben hver torsdag kl. 16-19

Kræfttrådgivningen Hasselvænget 5
 4300 Holbæk
 Tlf. 59 44 12 22
 Fax. 59 41 01 18
 e-mail holbaek@cancer.dk
 www.cancer.dk/holbaek

Kræfttrådgivningen Dania 5, 1.
 4700 Næstved
 Tlf. 55 74 04 00
 e-mail naestved@cancer.dk
 www.cancer.dk/naestved

Kræfttrådgivningen FrivilligCenter
 Sdr. Boulevard 84
 4930 Maribo
 Tlf. 55 74 04 00
 Åben torsdage efter aftale

Region Syddanmark

Kræfttrådgivningen Vesterbro 46
 5000 Odense C
 Tlf. 66 11 32 00
 Fax. 66 13 06 18
 e-mail odense@cancer.dk
 www.cancer.dk/odense

Frivillig Rådgivningen Brogade 35 (i gården)
 5700 Svendborg
 Tlf. 23 98 06 95
 Åben tirsdage kl. 10-12 og
 torsdage kl. 17-19

Kræfttrådgivningen Blegbanken 3
 7100 Vejle
 Tlf. 76 40 85 90
 Fax. 76 40 85 91
 e-mail vejle@cancer.dk
 www.cancer.dk/vejle

Kræfttrådgivningen Jyllandsgade 30
 6700 Esbjerg
 Tlf. 76 11 40 40
 Fax. 76 11 40 41
 e-mail esbjerg@cancer.dk
 www.cancer.dk/esbjerg

Kræfttrådgivningen Nørreport 4, 1.
 6200 Aabenraa
 Tlf. 74 62 51 50
 Fax. 74 62 51 24
 e-mail aabenraa@cancer.dk
 www.cancer.dk/aabenraa

Region Midtjylland

Kræfttrådgivningen Nørrebrogade 44,
 bygning 12, 1. sal
 8000 Århus C
 Tlf. 86 19 88 11
 Fax. 86 19 78 79
 e-mail aarhus@cancer.dk
 www.cancer.dk/aarhus

Kræfttrådgivningen Rådgivningscentret
 Banegårdspladsen 2. 1.
 8800 Viborg
 Tlf. 86 60 19 18
 e-mail viborg@cancer.dk
 www.cancer.dk/viborg

Kræfttrådgivningen Codanhus
 Fredensgade 10
 7400 Herning
 Tlf. 96 26 31 60
 Fax. 97 16 89 43
 e-mail herning@cancer.dk
 www.cancer.dk/herning

Kræfttrådgivningen Kulturhuset
 Nygade 22
 7500 Holstebro
 Tlf. 96 26 31 60
 Åben hver torsdag kl. 10-15
 efter aftale

Region Nordjylland

Kræfttrådgivningen Vesterå 5
 9000 Aalborg
 Tlf. 98 10 92 11
 Fax. 98 10 92 33
 e-mail aalborg@cancer.dk
 www.cancer.dk/aalborg

Kræfttrådgivningen De Frivilliges Hus
 Skolegade 9
 7700 Thisted
 Tlf. 98 10 92 11
 Telefonisk henvendelse

RehabiliteringsCenter Dallund
 Dallundvej 63
 5471 Sønderød
 Tlf. 64 89 11 34
 Fax. 64 89 15 14
 e-mail dallund@dallund.dk
 www.dallund.dk

www.cancer.dk/raadgivning

Kræftens Bekæmpelse
 Strandboulevarden 49
 2100 København Ø
 tlf. 3525 7500
 www.cancer.dk

Giro: 302-6922

Tryk: Datagraf
 Oplag: 140.000
 ISSN: 1602-9127

I redaktionen
 Kurt Damsgaard,
 kommunikationschef DJ
 (ansvarshavende)
 tlf. 3525 7205,
 ktd@cancer.dk

Jytte Dreier
 tlf. 3525 7204
 jdr@cancer.dk

Billedredaktør
 Fotograf Tomas Bertelsen

Kalenderredaktør
 Lena Møller
 tlf. 3525 7483
 lm@cancer.dk

Produktion
 Lisbeth Faarkrog Eg

Grafisk tilrettelæggelse
 Esben Bregninge Design
 www.ebdesign.dk

tætpåkræft sendes til
 Kræftens Bekæmpelses
 medlemmer fire gange
 om året

Elektronisk nyhedsbrev
 Gratis abonnement på
 Kræftens Bekæmpelses
 elektroniske nyhedsbrev på
 www.cancer.dk/nyhedsbrev

Dameuret har sølvfarvet bund, visere og Kræftens Bekæmpelses logo. Uret har Seiko urværk og leveres med to remme i sort og lyserød. Uret ligger i en gaveæske. Pris 299 kroner.

Tørklædet er i 100 procent silke og fås i to farvekombinationer. Tørklædet måler 18 x 180 cm, og det koster 129 kroner.

STØT KAMPEN MOD BRYSTKRÆFT

Oktober måned nærmer sig med hastige skridt. Og Kræftens Bekæmpelse sætter på ny fokus på brystkræft i hele oktober måned

■ Hvert år bliver 4.000 danske kvinder ramt af brystkræft. En sygdom, der oftest rammer kvinder over 50 år. Flere end 40.000 danske kvinder lever i dag med sygdommen. Det skyldes, at man er blevet langt bedre til at stille diagnosen, og at kræftbehandlingen er blevet langt bedre. Femårsoverlevelsen er nu over 80 procent. Fremskridt, der er et resultat af forskning.

Men kampen mod brystkræft skal fortsætte. Selv om der sker store fremskridt hele tiden, så klarer vi os dårligere herhjemme end i de andre nordiske lande og især i forhold til Sverige. Undersøgelser tyder ikke på, at det er selve behandlingen på de svenske sygehuse, der er bedre. Svenskerne er derimod langt bedre til at opdage sygdommen på et tidligere stadie. Og det skyldes, at svenskerne har en lang tradition for mammografiscreening.

kræft. Vi håber, du har lyst til at støtte vores arbejde.

Det kan du gøre på flere måder. Fra 15. september sættes årets Støt brysterne armbånd til salg. Det koster 25 kr. Armbåndet sælges i detailbutikker over hele landet.

Samme dag åbner Kræftens Bekæmpelse hjemmesiden stoetbrysterne.dk. Der kan du starte din egen indsamling og opfordre familie, venner, kolleger og bekendte til at hjælpe med at nå dit indsamlingsmål.

På stoetbrysterne.dk kan du se, hvordan du yderligere kan støtte brystkræftsagen. Du kan f.eks. købe et dameur til 299 kroner, et lyserødt hjertemobilsmykke til 69 kroner, et tørklæde i 100 procent silke i to farvekombinationer til 129 kroner eller måske en kanvas taske med smarte detaljer til 209 kr.

Læs mere på www.stoetbrysterne.dk om brystkræft, aktiviteter og støttemuligheder.

På forhånd tak for din støtte.

Årets Støt brysterne armbånd koster 25 kroner og kan købes overalt i Danmark. Forhandlerliste kan ses på www.stoetbrysterne.dk

Hjælp os i kampen mod brystkræft

Kræftens Bekæmpelse arbejder med forskning, patientstøtte og forebyggelse af bryst-

Pynt din mobiltelefon med et hjertemobilsmykke. Hjertet er dekoreret med lyserøde rhinstene. Pris 69 kroner.

Tasken leveres i sort og har hank og justerbar skulderrem med hængsler og nitter. Lomme foran og indvendig lomme med lynlås. Tasken lukkes med trykknop. Pris 209 kroner.

Et display med 30 stk. Støt brysterne armbånd koster 750 kroner inkl. forsendelse.

